

HEBREW

המראיין, גבר אוקראיני יליד 1927, מתאר אירועים שקרו בקרבת הכפר בכובה, מחוז ווהלין, אוקראינה נוכחותם של יהודים רבים בקובל הסמוכה לפני המלחמה; שמותיהם של בני משפחה יהודית אחת שגרה בבכוב, שכולם נורו; חברו היהודי מבית הספר שנורה; הרצח המוני של יהודים שהובאו ברכבת מקובל; אתר הרצח בתעלה שנחפרה במקום כרייה של חול; המספר הרב של רכבות משא שהביאו יהודים לאתר ההרג; כיסוי החפירה בידי שבויי מלחמה סובייטיים; מקרים רבים של אירועי-ירי בהיקף קטן של יהודים וצוענים בקובל; הידיאו כולל ביקור של המראיין והצוות המראיין במקום שבו נורה חברו של המראיין.

29 יולי 2007

עברית – הראיין המרא

צ= שאלות המראיין בצרפתית. הידיאו כולל ביקור של המראיין והצוות המראיין במקום שבו נורה חברו של המראיין.

ש= שאלות המתרגם לאוקראינית

ת= תשובות המראיין באוקראינית

ת: יליד 1927.

צ.

ש: איפה נולדת?

ת: בבכוב. כאן נולדתי. וכאן אני גר עד היום. כבר 81 שנה.

צ.

ש: במה עסקו הורים שלך?

ת: ההורים עסקו בחקלאות. קולחו החל רק ב 1939 כשהגיעו סובייטים. הגיע השלטון הסובייטי

ההורים גרו כאן במקום.

צ. האם לפני המלחמה כאן בבכוב גרו יהודים?

ת: כן. חצי מתושבי קובל היו יהודים.

ש: ובבכוב.

ת: היו. וודאי. היה יהודי ברקו. הוא הוצא להורג יחד עם בנו, כאן בחפיר.

צ.

ת: את ברקו עם [הבן] אליה הביאו וכאן הוציאו להורג. אליה היה חבר שלי. בדיוק כמוני.

צ.

ש: הוציאו אותם להורג בבכוב?

ממש ליד [?]. היה שם גטו. אספו אותם, אבל לא הביאו עד המקום והוציאו להורג. [ת: בסושיצני [סוסנה

ש: כמה אנשים היו במשפחת ברקו?

ת: המשפחה שלהם הייתה גרה פה. הוא ואשתו. את הבן הוציאו להורג פה. את אשתו עם הבת תפסו והוציאו להורג איפשהו שם. היו מושקו, אליה וחייה. מושקו היה הבכור. חייקה הייתה הקטנה.

צ.

ת: והיה גם לייזר. כך קראו לו.

ש: ואת כולם הוציאו להורג?

אליה

ת: לגבי האחרים, אני לא יודע לאן הם נעלמו. אבל את ברקו עם הבן ליה הוציאו להורג פה.

צ.

ש: איך קראו לחבר שלך?

ת: אליה. הוא היה בדיוק כמוני. שיחק אתנו, הכל עשה אתנו. מה שאנחנו עשינו - גם הוא עשה. אתם יודעים כך זה היה בכפר.

ש: האם קברו אותם באותו מקום שבו הם הוצאו להורג?

ת: היה שם כזה גיא קטן. שם היה בור ולשם הם הושלכו ונקברו.

צ.

ש: האם הוצאתם להורג הייתה לפני ההוצאה [להורג] ההמונית?

ת: שם היה [?] שם לקחו חול ועשו בורות גדולים. כי שם עוברת הרכבת שמובילה לקאמין-קשירסקי. הרכבת נסעה עד הגשר. שם הייתה תחנה. ואז הביאו רכבת שלמה והעמיסו שם את [החול]. בעל המחצבה היה גם יהודי. איך קראו לו - אני כבר שכחתי.

ש: את החבר שלך, אליה, הוציאו להורג לפני כולם?

ת: כן כבר.

צ.

ת: הוא, אליה, לגטו לא הלך. הם גרו כאן עד הרגע האחרון. אז באו, לקחו את שניהם והוציאו להורג.

צ.

ש: האם שמעת יריות כשהובילו את היהודים ברכבת להוצאה להורג?

ת: כן. וודאי. איך לא? הרי אני מספר לכם שהעמיסו אותם בקובל, ישר מהגטו, את היהודים. העמיסו לקרונות ושלחו לקאמין-קשירסקי, כאילו לעבודה. והם היו מגיעים לפה והייתה כאן שמירה מסביב.

אי-אפשר לצאת. שם מיד הוציאו אותם להורג. העמידו בשורה מול הבור, ירו צרור, [כל מי ש]חי או לא חי, נפל [?].

צ.

ש: הובילו אותם במשך יום אחד או יותר?

ת: הביאו יום ועוד יום ועוד... ובמשך שבוע... ואז קברו אותם וזהו. עבר זמן מה... החלה תסיסה ודם מתוך הבור ואז הגרמנים שוב מילאו את הבור. לקחו שבויי מלחמה, פיזרו חומצת כלור ומילאו שוב [באדמה]. שם עכשיו עומדת המצבה.

צ.

ש: אמרת שהם כפו על שבויי המלחמה למלא את הבור. האם היה פה מחנה שבויים?

ת: כן. מחנה של שבויי המלחמה היה כאן בקובל. ברחוב בריסקה, בצד הזה, היה מחנה של שבויי מלחמה. והם לקחו את שבויי המלחמה לכאן. הגרמנים הקיפו את הכל ולא נתנו [לצאת], לא לשם ולא משם. כשירו, אז רבים ברחו. אבל פה מסביב שדה...

צ.

ש: איך הביאו את השבויים?

ת: ברכבים הביאו. שם היו השבויים ומשטרה אוקראינית. כולם היו שם. כל מי שציית לגרמנים.

צ.

ש: הכלור הזה היה באבקה או נוזל?

ת: אני לא יודע כי לא הייתי שם. אולי אבקה. פיזרו את האבקה וזהו.

צ.

ש: האם הבור הזה היה גדול?

ת: היו שם כמה בורות.

ת: זה איפה שלקחו חול. הבורות נשארו. את החול השליכו למעלה [רוקנו], העמיסו על הקרונות. כשנגמר [החול], האריכו את המסילה [לעוד אתר] ושוב לקחו. כך שהמחצבה הייתה גדולה.

ש: לאיזה כיוון הובילה המסילה?

ת: אמרתי לכם שמקובל ועד קאמיו-קשירסקי. שם הייתה תחנה ומשם למחצבה.

צ.

ש: האם בכפר שלך שמעת שהגיעו הרכבות?

ת: שמענו צעקות ויריות.

צ.

ש: האם הוציאו אותם להורג ביום או בלילה?

ת: ביום.

צ.

ש: האם ידוע לך בערך כמה יהודים שם הוצאו להורג? אלפים?

ת: אלפים. אלפי בני אדם. תבינו, הרי הם [גרמנים] לא לקחו לקרון 10 אנשים, אלא כמה שנכנסו ובקרונות הובילו לשם ועוד הוסיפו רכבים.

ש: הביאו את היהודים גם ברכבים?

ת: ברכבים גם הביאו. מהגטו. באו, העמיסו ולשם, העמיסו ולשם וזהו.

צ.

ת: אבל לפני [שירו] דרשו מהם להתפשט. הם התפשטו ובעירום לשם.

צ.

ש: האם הרכבים הללו, עם היהודים, היו מגיעים בו-זמנית עם הרכבות?

ת: הרכבת הייתה מגיעה בנפרד והרכבים בנפרד. הרי הכביש מוביל לכאן מקובל. זה כביש ישר עד קאמין-קשירסקי.
50 ק"מ עד לקאמין-קשירסקי.

צ.

ש: האנשים התפשטו...

ת: ליד הבור.

ש: לא בקובל?

ת: לא. ליד הבור. הם הובאו עם חפציהם. שם זרקו הכל. חלק שרפו וחלק...

צ.

ש: ומי ירה?

ת: גרמנים. גרמני אחד ירה. סיפרו שהוא הלך וירה, וירה...

ת: אני לא ראיתי את זה. אבל לפי הסיפורים שאני זוכר שסיפרו אותם, היה מנטל [מנטי] שנסע באופנוע ואם ראה גבר שלא מצא חן בעיניו, אז הוא רצח. לפי הסיפור היה לו מקלע. נתן צרור וזהו.

צ.

ש: מנטל זה גרמני?

ת: גרמני, גרמני.

צ.

ש: האם הוא גם נכח...

ת: לא יודע. את זה אני לא יודע. הוא בעיקר היה בעיר.

צ.

ש: וכשהם סיימו להוציא להורג את היהודים שהובאו בקרונות, הם הביאו עוד?

ת: כן הובילו עוד. הרי שם כל הזמן הוציאו להורג. כל הזמן. הרי שם [היו] הבורות. היום הכל גדל [צמחיה]. אבל אז הייתה מחצבה. היו מביאים רכב, מוציאים להורג, מכסים בעזרת האת וזהו. כך זה היה. ואחר כך [פעם] הם הביאו עוד.

צ.

ש: לדעתך, לאחר ההוצאה להורג ההיא, כמה זמן המשיכו להביא?

ת: מי יודע? כל עוד נמשכה המלחמה. את השבויים קברו שם על הגבעה. ואחרים לכאן הביאו.

צ.

ש: זאת אומרת שגם שבויי המלחמה הוצאו להורג במחצבה?

ת: לא. את שבויי המלחמה לא הוציאו להורג. [כאשר מתו] קברו אותם על הגבעה. גם שם היו בורות ושם קברו. וכאן [רצחו/קברו] את היהודים, את הצוענים. הם חשבו שצוענים הם כמו יהודים.

ש: איך הביאו את הצוענים?

ת: אותו דבר. הובילו. קודם ייסרו [התעללו?] אותם שם ואחר כך הביאו לכאן. העמיסו אותם ברכב. חלק מהם עוד היו חיים ואחרים כבר לא בחיים. השליכו לתוך הבור וזהו. [במשך] כמה שבועות הוציאו להורג ואז כיסו באדמה וזהו.

ש: מהיכן הגיעו הרכבים עם הצוענים? מקובל?

ת: מקובל. מקובל.

ש: את הצוענים גם החזיקו בגטו?

ת: לא. את הצוענים תפסו ורצחו מיד.

צ.

ש: האם הרכבים עם היהודים והצוענים עברו דרך הכפר שלך?

ת: לא, לכאן הם לא נכנסו, כי הכפר שלנו נמצא קצת בצד והם נסעו בכביש.

ש: לדעתך, כמה פעמים רצחו צוענים?

ת: מי יודע? אני לא יודע. ב 1944 ואני יליד 1927 אז אני, אפשר לומר, הייתי בוגר. הייתי בן 15.
צ.

ש: כל פעם שהגרמנים הוציאו להורג אנשים, הם דרשו מאוקראינים מקומיים לקבור אותם?

ת: כל פעם שהביאו אנשים להוצאה להורג, הביאו גם אנשים לקבור. בדרך כלל את השבויים.

ש: תודה! אולי אתה רוצה משהו להוסיף? אולי שכחנו משהו לשאול?

ת: על מה? אין מה להוסיף.

ש: תודה רבה לך! האם אתה מרשה להשתמש במה שסיפרת במוזיאון, בהרצאות לסטודנטים?

ת: בבקשה. אני לא מתנגד. סיפרתי את מה שראיתי ומה שאני זוכר. זה סיפרתי לכם.

צ.

ש: האם אתה זוכר את המקום שבו הוציאו להורג את ברקו ובנו?

ת: עכשיו שם הכל בצמחיה. אבל בערך, אולי. בחורשה, בחפיר.

ש: האם תוכל להראות? ניקח אותך לשם ברכב ובחזרה.

ת: אראה בערך. כאן באזור. החורשה שהייתה שם נכרתה אחרי המלחמה. צמחה חורשה חדשה. אני אראה את האזור.

צ. [מפסיקים הקלטה ומתחילים להקליט מחדש במקום הרצח]

ת: אתם רואים? [מצביע] כאן היה עץ אורן. מה שהיה נכרת ואת זה נטעו אחרי המלחמה. והנה כאן, בחפיר הזה, היה בור. בור עגול. היה שביל בקצה. לכאן הביאו אותם והוציאו להורג.

צ.

ש: תגיד, מי קבר אותם [את ברקו ואליה]? אותם האנשים שרצחו, או אחרים?

ת: לא יודע.

צ.

ש: איך קראו לחבר שלך?

ת: אליה. אליה.

ש: איך היה שם המשפחה שלו?

ת: לא יכול לומר. פשוט [לאבא קראו] ברקו.

צ.

ת: לא יכול לזכור שם משפחה... לאשתו קראו בלומה, לבת – חייקה, לבן הבכור – מושקו, היו גם אליה ולייזר. ארבע ילדים היו. היה לו בית והוא סחר קצת. רכש עגלים.

ש: הייתה בת אחת ושלושה בנים?

ת: ושלושה בנים.

צ.

ש: [הרוצחים] היו שוטרים או גרמנים?

ת: שוטרים. שני שוטרים היו.

צ.

ש: איך לקחו אותם?

ת: שום דבר. אליה שיחק אתנו ואז בא [שוטר] ואמר ללכת.

ש: לקחו [את הילדים] על הידיים, או שהלכו לפניהם?

ת: הלכו לפניהם. הובילו עד לכאן וכאן רצחו.

צ.

ש: אולי אתה זוכר במה שיחקתם אז ביחד?

ת: מי יודע? אני כבר שכחתי. שני שוטרים הגיעו ולקחו אותי.

ש: השוטרים הללו היו במדים, או שרק עם סרטים על היד?

ת: לא זוכר. היו לבושים במשהו שחור.

צ.

ש: האם זה היה בקיץ או בחורף?

ת: בקיץ. בקיץ היתה ההוצאה להורג.

צ.

ש: האם היו יהודים אחרים שהסתתרו בכפר שלך או רק ברקו ואליה?

ת: לא. היו באים הרבה יהודים. היו יוצאים [מהבור]. היה לי דוד שגר בחווה ואז בלילה הגיע אחד, דופק בחלון. הדוד נגש לחלון [ורואה] עירום, מדמם, יצא מהבור. הוא התרחץ בתעלה והדוד נתן לו מכנסיים וחולצה. הוא התלבש ושאל איפה הכביש לקובל. הדוד שאל: למה אתה הולך לקובל? הרי רק הביאו אותך מקובל. [והוא אמר ש]: נשאר לי שם אבא וכל המשפחה ואני הולך למשפחתי. הדוד הראה לו את הכביש והוא הלך. וכך רבים היו באים.

צ.

ש: כאן רצחו רק את ברקו ואליה, או גם אחרים?

ת: חורשת האורנים הייתה בידי הרוסים ו-ורבקה וקובל בידי הגרמנים. הכל היה מוקף ואחר כך היה הקו [החזית]. עכשיו כבר חורשת אורנים היא איננה. עקרו הכל. [אנחנו נמצאים] בחורשה שנטעו אחרי המלחמה.

צ.

ש: האם אתה יודע היכן המחצבה, הבור הראשי?

ת: יודע.

ש: האם תוכל להראות לנו? אבל לא איפה שהמצבה , אלא מקום ההוצאה להורג.

ת: יכול. אבל שם עומדת המצבה.

ש: תוכל להראות את הבור? איזה בור היה? איפה הוא התחיל ועד איפה הגיע?

ת: הבור החל משם [מצביע] ונמשך עד לכאן. באזור הזה.

צ.

ת: לשם אי-אפשר להגיע בדרך אחרת. חייבים לנסוע לכביש הראשי ואז מהכביש הראשי להגיע לשם.

צ.

ש: המצבה במרכז הבור?

ת: לא. בקצה. כשהציבו את המצבה, בולדוזר יישר את האדמה, הביאו עוד אדמה.

צ.

ת: המצבה ישנה. אם אתם רוצים אז ניסע ואראה לכם. מספיק כבר לצלם אותי.

צ.

ת: המצבה נמצא תאיפה שהבור היה. אבל הציבו [אותה] בצד הזה והבור נמשך לכיוון ההוא.

ש: כאילו, בקצה הבור?

ת: בקצה.

ש: אתה יודע איפה הבור מתחיל ואיפה מסתיים?

ת: מה אפשר לדעת עכשיו?! בולדוזר הגיע ויישר את הכל.

ש: ולהראות את המקום?

ת: אני יכול להראות, בדיוק כמו כאן.